

www.e-rara.ch

Polydori Vergilii Urbinatis de rerum inventoribus libri octo

Vergilius, Polydorus

Basileae, 1575

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-24>

Polydori Vergilii Urbinatis de inventoribus rerum lib. VIII.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelnformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

POLYDORI VER-
GILII VRBINATIS DE INVEN-
TORIBVS RERVM LIB. VIII.

Vnde natum ut patres sanxerint diuorum reliquiis
honorem habendum esse, ac qui primùm stationes, &
eas deinde atq; iubileum Romæ instituerint, & de
primo ueniarum, quas indulgentias di-
cunt, usu. Cap. I.

Omnes sacræ militiæ ordines superiore li-
bro conscripsi: in hoc ultimo, duces, fa-
cta prælia, partosq; triumphos expone-
mus, ut lectori sit longæ lectionis præ-
mium, noscere præmiū quo Christianæ
reipub. milites affecti fuerint. Post itaq; Petri ac Pauli a-
postolorū martyrium, quod plures mortales ad id genus
mortis subeūdū inuitauit, quàm deterruit, multi quotidie
sexus utriusq;, cū alibi, tū Romæ, alij alio cruciatu pro
re Christiana tuenda consumpti, cæli regnū adipiscaban-
tur: sed ante omnes, pōtifices Rom. qui cōtra tyrānorum
seuitiam audentius ibant, martyrio passim coronabātur:
ita ut illi qui post Petrū eā sedē usq; ad Syluestrū l. tenue-
rant, qui duo & triginta numero fuere, omnes supplicio
mactati sint, præter septē, quib. calamitatū cōcursu pres-
sis uitæ breuitas faciliore dedit exitū. Istōrū sacro marty-
rum cruore maduit in primis Romana tellus, refertāque
est diuorū reliquiis, quæ breui pōst tempore undiq; à no-
stris conquestæ, eo deportatæ sunt. Quæ res à principio
nascens religionis cum primis Cleto atq; Anacleto pon-
tificibus curæ fuit: hic enim, seorsum à profana plebe,

loca ubi martyres sepelirentur assignauit: ille uerò nota-
 uit crimine sacrilegij, si quis impedisset, quo minus Apo-
 stolorum sepulchra inuiserentur. Ac porrò istuc maximè
 religioni cõsentaneum uisum est, quod apud Mat. cap. 9.
 sic legitur, Ecce mulier quæ sanguinis profluuio labora-
 uerat XII. annos, accedès à tergo tetigit fimbriã uestimen-
 ti IESV, & salua facta est. Et alibi ca. 14. in terra Gene-
 reth, Et quũ agnouissent IESVM uiri illius loci, emisērūt
 nuntios in totã undiq; finitimã regionẽ illam, & obtule-
 runt illi omnes malè habentes, & obsecrabant eũ ut tan-
 tũ tangerent fimbriã uestimẽti ipsius, & quotquot teti-
 gissent, salui facti sunt. Itẽ in Act. Apost. cap. 5. Magis au-
 tem accrescebat credentiũ Domino multitudo uirorũ ac
 mulierũ, ita ut in plateas exportarent infirmos, & pone-
 rent in lectulis ac grabatis, ut uenientis Petri uel umbra
 obũbraret aliquẽ illorũ. Conueniebat autẽ multitudo uici-
 narũ ciuitatũ Ierosolyma afferēs ægros, ac uexatos à spi-
 ritibus immundis, qui sanabantur omnes. Rursus cap. 19,
 Virtutesq; non uulgares edebat Deus per manus Pauli,
 ita ut etiam super infirmos deferrentur à corpore eius su-
 daria & semicincta, & recederent ab eis morbi, & spiri-
 tus mali egrederentur, etc. Quæ quum ita sint, & Deus
 possit, quum lubet, omni tẽpore per eiusmodi quoq; mo-
 dum miracula edere, non utiq; alienũ fuit à pietate & fi-
 de, tales reliquias seruare uenerando. Atque hinc initium
 esse factum habendi honoris sanctorũ reliquiis satis con-
 stare potest. Extitit tamẽ postea Vigilantius natione Gal-
 lus, uel potius Dormientiũs, uti Hieron. appellat, qui ne-
 gabat Apostolorũ ac martyrum reliquias esse colendas,
 quòd eorum animæ essent uel in sinu Abrahæ, uel in lo-

eo refrigerationis, uel sub aram Dei, unde pro suo iure
 nō possent de suis tumulis, & ubi uoluerint, adesse præ
 sentes: sic, prout ait idē Hieron. qui insaniā hominis faci
 le conuincit, uincula iniiciebat Apost. & martyribus, ut
 usq; ad diē iudicij tenerētur custodia, ne essent cū Domi
 no suo, de quibus scriptū est, Sequuntur agnū quocunq;
 ierit. Sed nō uicit malē uigilantis sentētia: nos uerò hono
 ramus reliquias martyrū, ut eū cuius sunt martyres, co
 lamus: honoramus seruos, illius Domini nomine, qui ait,
 Qui uos suscipit, me suscipit. Sunt igitur meritō & tem
 pla illis diuis in urbe, aut iis in locis ubi mortē oppetēda
 sanguinem effudissent, aut ubi cōtigisset illorum ossa hu
 mari, posita. Atqui iam planē cognoscamus licet, ueterēs
 Christianos hanc quoq; religionis pietatisq; partē mini
 mē aspernatos esse, quando etiam Tertull. lib. De finit.
 dog. ecclesiast. de reliq. sanctorū ita scribit, Sanctorū cor
 pora et præcipuē beatorū martyrū reliquias, ac si Chri
 sti mēbra sincerissimē honoranda, & basilicas eorū no
 minibus appellatas, uelut loca sancta diuino cultui man
 cipata affectu piissimo & deuotione fidelissima adēdas
 credimus. Siquis cōtra hanc sentētiā uenerit, nō Chri
 stianus, sed Eunomianus & Vigilantianus creditur. Hec
 ille auctor tā uetustissimus quam spectatissimus nō utiq;
 heri nudiuertius se fatus est, cui proin haud fidē abro
 gādā cēseas. Ad reliqua pergamus. Sic Calistus primus
 Rom. pont. eadē in Trāsthyberina regione edificauit, dica
 uitq; Mariæ uirgini: sic postea Cōstantinus Imper. Petro
 & Paulo, ac D. Laurētio templa extruxit, sic pontifices
 qui sequuti sunt, alij alias ædes cōdidere sacras. Quibus
 pietatis operibus factum est, ut Christiani uiri ac scemi

næ usq; ab extremis quoq; partibus paulatim Romam peregrè sua sponte confluerint, sacra loca ad eundi, diuorumq; sepulchra uisendi causa. Adauxit hanc populorum pietatē diuus in primis Gregorius: is enim quum Romæ id tēporis quo sederet, quadam letifera laboraretur peste, primum litanias, ut alibi explicauimus, decreuit: deinde certos constituit dies, quibus in præcipuis urbis templis solēni ritu sacrificaretur, ibiq; pro illo sedando malo, oraretur suppliciter: ac ut populus generatim simul frequentior eò illis statis diebus cōcurreret, proposuit delictorum ueniā ad id solenne accedentibus, constitutis ad ipsa tēpla sacerdotibus, qui audirēt uolentes de peccatis suis confiteri, ut illi inde remissionem omnium delictorum consequerētur. Quæ sanè cōsuetudo uel hodie seruatur, ubicunq; publica peccatorum uenia promittitur. Et quia sacerdos potestatem habet tam culpam quam pœnā tollendi, hinc factum uidetur, ut talis uenia delictorum uulgò appelletur indulgentia, id est, remissio culpæ & pœnæ. Ad rem redeo. Quamobrem deinceps cuncti obseruantius ad ea templa adeuntes, adeo sanctè precati sunt, ut meruerint eo morbi genere liberari. Durauit inde perpetuò illud institutum, ita ut hodie nihil Romæ sit sanctius: cōueniunt undiq; adhuc multi mortales in urbem, qui ubi eò peruenerint, nihil prius habent, quam ipsa sacra inuisere loca, in quibus stationes celebrentur. Appellauit Gregor. ea solēnia sacra nō indecēti uocabulo stationes, quasi statas, id est, certis anni diebus ac statutis celebres: nam sic statæ ceremoniæ, ut Festo Pompeio placet, dicebantur sacrificia, quæ certis quibusdam diebus & statutis celebrabantur, quæ non mutarentur,

sed

sed stabilia & firma staret. Vnde Cato, Sacra stata, & solennia sancta seruasti. Alij stationes dictas uolunt ex militari exemplo, quòd perinde hæc sacra, siue hæc ædes sacre in quibus illa fiunt, statutis diebus custodiantur, frequententurq; ac soleant loca ad custodiã assignata militibus, quando stant uigilantes. At stationes nostræ sunt, & manent, quando sacerdotes in choro stantes canonicas recitant horas, atq; olim esse cœperunt apud Christianos conuentus, quũ illi in tẽplo die præsertim Dominico stantes precarentur, ut est apud Marcũ euangel. cap. 11. Et quum steteritis orantes de quibus Tertull. lib. De corona militis, inquit, Iã & stationes aut alij magis faciet, quàm Christo: aut & Dominico die, quãdo nec Christo? Igitur stationes nostras à stando dictas esse, & D. Gregorium tam nomen quàm consuetudinem pristinam intermissam retulisse, instaurasse, renouasseq; satis certum est. Sed domum repedemus. Bonifacius deinde VII. ad hæc sacra loca uisenda piorum maxime incitauit studiũ, qui primus omnium iubileum retulit, anno qui fuit MCCC. salutis humanæ, quo pœnarum remissionem iis præstabat, qui limina Apostolorum uisitaissent, ad exemplũ ueteris legis. Diuersa tamen quædam uidetur fuisse ratio Iudæis anni huius celebrandi, atq; sit ab initio à nostris seruata, quòd illi L. & non, ut nostri, C. quoq; anno, id solenne repeterent, quodq; eo tempore apud illos solueretur nexi, seruiq; in libertatẽ uindicarẽtur, & illis demũ corporũ assertio curæ esset, at nostris animorũ, qd' multò optabilius est, ueriorq; libertas censeripotest: enim uero uerè liberi sunt quibus peccata remittuntur. Idẽ autẽ p̄t̄ifex iubileũ cẽtesimo quoq; anno seruari madauit;

quod fecisse uidetur, ut populum cū primis Romanū ab inani seculariū ludorū celebratione, ad uerum solēne sacriū reduceret. Fuerūt ludi seculares, ut Festus attestatur, in honorem Apollinis & Dianæ instituti cētesimo quoque anno, clamāte præcone, Venite ad ludos quos nemo mortaliū uidit, neq; uisurus est: nam seculum centū cōtinēt annos, unde ipsi ludi seculares nominati sunt, de quorum origine supra lib. 4. diximus. Capitolinus in Gordiano, ait hos à Valerio Publicola ob exactos reges centenis quibusq; annis ab urbe condita institutos: celebrauit eos Philippus Imp. anno urbis M. Sed unde digressi sumus, reuertamur. Cæterū tāta uis mortaliū ea de causa tum Romā cōfluxit, ut uix cōmeandi per urbē amplā quidem ac uastā, esset facultas. Quinquagesimo post instāte anno, Clemēs VI. sanxit iubileū celebrari L. quoq; anno, quū ætas hominis uix iubileū illū C. ann. attingere possēt, qui uerus fuit iubileus. Postremò Sixtus IIII. iubileum ad XXV. quēq; annū reduxit, primusq; celebrauit, qui fuit annus MCCCCLXXV. salutis. id fecit, ut quæque ætas eius muneris diuini particeps fieret. Ac ita ueniarum, quas indulgentias uocant, iam tum usus celebris esse cœpit: quæ qua de causa, quæue ex auctoritate inductæ fuerint in ecclesiā Dei, aut quantum ualere uideantur, nostri recentiores theologi de ea re egregiè laborant. Ego uerò originē, quod mei est muneris, queritans, nō reperio antè fuisse, quod sciam, quā D. Greg. ad suas stationes id præmij proposuerit. Quapropter in re parum perspicua, utar testimonio Ioannis Rossensis episcopi, qui in eo opere, quod nuper in Lutherum scripsit, sic de eiusmodi ueniarum initio prodit: Multos fortasse

fortasse mouet indulgentiis istis non usqueadeo fidere, quod earum usus in ecclesia uideatur recentior, & admodum serò apud Christianos repertus: quibus ego respoñdeo, non certò constare, à quo primùm tradi cœperint: fuit tamè nonnullus earum usus, ut aiunt, apud Romanos uetustissimus, quod ex stationib. intelligi potest. Et subiicit, Nemo certè dubitat orthodoxus, an purgatorium sit, de quo tamè apud priscos nulla uel quãrarisima fiebat mentio: sed et Græcis ad hunc usq; diem, non est creditum esse: quãdiu enim nulla fuerat de purgatorio cura, nemo quæsiuit indulgētias: nam ex illo p̄det omnis indulgentiarum existimatio. Si tollas purgatorium, quorsum indulgētis opus erit? Cœperunt igitur indulgētiae, postquã ad purgatorij cruciatus aliquãdiu trepidatum est. Hæc ille, quæ tu fortè, quum tanti sint momenti, ut magis certa ex ore Dei expectabas. Atq; hoc pacto post Gregorium ueniarum seges paulatim creuit, cuius messem non exiguã permulti interdum collegerunt, & cum primis Bonifacius IX. cuius tẽpore huiusmodi uenia, & quidẽ plena manu, non cõcedebatur modò aliquoties, uerum etiã, teste Platina, uelut quæpiã merces quotidie uel passim uendebatur, non absq; cõcedentis recipiētisq; detrimento, quãdo per hæc ut remedia animæ morborum uenalia, minus permulti à malefactis abstinebant, & clauium auctoritas multò uilior erat. Nec id quidẽ temerè accidebat, quia, ut dicit Hier. ubi merces media est, dona spiritalia uiliora fiunt. Quæ utinam non nisi illa uidisset etas. Secundum hæc Alexander VI. cuius pontificatus incidit in annum humane salutis MD. Sixti sequutus institutum, cœpit iubileum non modò Romæ, sed etiã in longinquis prouinciis, ac stationes

ubiq; gentiū prope uicatim instituere, idq; tam sui quam populi Christiani cōmodi causa, uti aiebat, fecit, quod eū labore petēdæ urbis leuaret. Quare sit, ut Roma terrarū regina etiam nunc minus adeatur. Verūm quæ fuerit iūbilei anni origo apud Hebræos, iam dicamus. Moses, teste Iosepho lib. Antiq. 3. & Orig. super Numeros, statuit, ut inter dies, VII. quisq; dies obseruaretur sabbatū: & inter menses, VII. quisq; mensis sabbatum esset mensiū, in quo agerentur solennia sacra, quæ dicerētur sabbata sabbatorū: itē inter annos, VII. quisq; annus, & in eo si quando Cananæam Iudæi recepissent, quam tandē Dauid & Salomō reges assequuti sunt, terra uacaret, id est, nō araretur, & quæ sua sponte ferret, L. quoq; anno tribulibus essent & extraneis communia. Hunc Hebræi annū iubileum dixere, qui & quinquagenarius uocari potest, significatq; libertatē. Porro hoc Moysis decreto, libertate donabantur serui, debitores à creditoribus laxabantur, prædia æstimatis ex æquo fructibus & impēsis, restituebantur antiquis possessoribus, quæ omnia ipse Iosephus eo in libro late persequitur. Reddit Euseb. ex Philone, huiusmodi agrorum uacationis rationē non cōtēnnendam, ita in 8. Euang. præp. scribēs, Facile de VII. quoq; anno dicere possumus: non enim ipsi ab operibus sicut septimis diebus cessant, sed agros ipsos cessare patiuntur, ut uires ad futura suscipiant: multò enim fecundiores redduntur, si quū cessauerint, in noualia rursus proscindantur: quod etiam corporibus hominū accidit, semper enim eundem ferre laborē, & ualetudini obest, & robur animi atq; corporis deiicit. Et subdit, Magnæ autē humanitatis corū illud præcipuè signū est, in septi-

mo anno quoq; ipsi ab agricultura laboribus abstinent, & si quid spōte agri protulerint, non colligunt, neq; deponunt, sed quia nullo suo labore productum est, communter cuiq; uolenti omittitur, & reliqua. Sed iam Romanorum pontificum & humanitatis studium, & rei familiaris augendæ rationem hîc commodum subijciamus.

De origine titulorum, quibus Romanus pontifex utitur, ac collegiorum & scribarum, & quando primum literæ Apostolicæ cœperint obsignari plumbo: ibique de usu peruerusto sigillandi literas cera impressa annulo, & de primo annatarum usu. Cap. II.

St sacerdoti in primis nihil ferè conuenientius humanitate, nihil aptius comitate, nihil summissione decētius, dicēte Seruatore, Discite à me, quia mitis sum & humili corde. & alibi, Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terrā. Contrā alienius nihil ipsa superbia, qua multi sepe inflati, ac simul arrogantiā doctrinæ, aut generis claritate elati, tū se sacerdotes, tum pōtiffices præbere, tū ordinis decus ritè seruare sibi persuadent, quum præ se cunctos mortales despiciant, asserentes sic dignitatē quā obtinēt, poscere, ac nequaquā audientes ipsum Dominū tātæ insolentiæ exitū ita prædicentē, Qui autē se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur. Huius Seruatoris uaticinationis præceptiq; simul diuus Greg. bene memor, ut cunctis mansuetudinis exemplū ederet, quū literas dictaret, sic semper incipiebat, Greg. Episcopus seruus seruorum Dei: qui & factō æquè idem præstitit: sexcentas enim à Lōgobardis passus est iniurias: contra quos tamen nō arma mouit: aut aliunde quæsiuit, sed

sola patientia & humanitate dimicauit. Hoc certe pauci illorū qui successere, sunt emulati: illud uerò cuncti instignter usurparunt, quāvis in ea eminentia cōstituti forte essent, qui non facile ab aliis se seruos appellari paterentur. Salutē & Apostolicā benedictionē, Cletus præfationis loco posuisse primus dicitur. Quem salutādi modum pontifices qui sequuti sunt, seruauerunt. Christus & suum salutationis genus, Pax uobis, aut huic domui, usurpare consuevit, quemadmodum Græci peruetusto more ^{χαιρει}, Latini Salue, uel Salutē, Hebrei uerò, Pax tibi. Eam salutationē nūc episcopi, ut sibi peculiariē uindicāt. Præterea ab initio fuere scribæ, qui literas scriberent Apostolicas, paruo uel nullo petito pretio, quādo adhuc illud Seruatoris præceptū, Gratis accepistis, gratis date, inuiolatum permanebat. At dein Ioānes XXII. incunde rationis studiosus, qua rem angustiā domi iuuaret, collegium scribarū Apostolicorum primus numero distinxit, qui literas proprio ingenio dictatas cōscriberent, nonnullaq; alia munia obirent, atq; in illud suos scribas pretio duntaxat adscitos uoluit. Taxationes item constituit, per quas taxatis, hoc est, estimatis sacerdotiis, quæ ipse contulisset, caperetur uectigal. Rem uerò omnē ad Apostolicæ pœnitentiariæ, quam dicunt, curam pertinentem, Benedictus XII. omnium primus excogitauit, simul & taxationes literarum ordine constituit. Institutum ob signādi literas Rom. pontificis plumbo, unde ad posteros manarit, per diu quæsiui, plumbo tam pretioso sese, credo, in uiscera terræ rursus abdente, ut ne cuiquā præde esset, quum soli Romani pontifices eo utantur. Equidem satis constat Agathonē, quo sedente magna sedi facta est honoris

honoris accessio, ut supra lib. 4. demonstrauimus, in cera annulo impressisse sigilla: uerum postea quum Rom. pontifex multa irrogaret priuilegia, ut diplomata diuturniora foret, placuit Stephano III. ac deinde Hadriano I. tabulas Apostolicas plumbo obsignari. Fuit is annus salutis DCCLXXII. quum ipse Hadrianus factus est pontifex: nam antiquius non reperitur sigillum plumbeum: quemadmodum constat ante Carolum Magnum imp. literas auro obsignasse principum Romanorum neminem. At nunc literas cera impressa annulo sigillatas dicimus, quod teste Varrone, sigillare sit claudere. Quis uero primus huiusce rei auctor fuerit, minimè proditur, etsi usus est talis uetustissimus, quando iam inde à primordio orbis ferme conditi, mortales consueuissent annulum digito ferre, pro sigilloque; usurpare, conijcere licet ex lib. Gen. cap. 38. ubi extat, quemadmodum Iudas fecisset stuprum cum Thamar nuru sua meretricio induta uestitu, et promississet mulieri hocdum, fideique seruandæ pignus dedisset annulum suum, armillas et baculum, ac illa mox grauida quum ad pœnam subeundam, more Iudeorum, rapta fuisset, per speciem annuli ostensi sese liberasset. Hunc autem annulum sunt interpretes ueteris instrumenti qui sigillum appellant, quod eo literas signaret, et in primis Sanctes Pagninus, quem mirificè delectat Hebraicè passim loqui, ita ut uim uerbi ignorare haud omnino potuerit. Atqui aliud rei istius testimoniū clarius datur: namque Iezabel, seu Izebel (utrunque enim scriptum legitur) uxor Achab Samarie regis, sicuti in lib. est Regum 3. per literas nomine uiri sui annulo eius signatas, Naboth hominem innocetum

à ciuibus eius interficiendum curauit, propterea quòd ille negasset uineã suam marito uendere. Et Cic. in Acad. quæst. de re ipsa meminit, Quid si in eiusmodi cera centũ sigilla impressero? Ita incerto auctore, modus is quoque sigillandi literas increbuit: quem usus tantum comode retinuit. Sed ad collegia scribarum redeamus. Quum per hunc modum res domestica ageretur, Pius deinde secundus Ioannis exemplũ sequutus, breuiatores creauit, in ordinemq; rededit. Hos haud ita multò post Paulus exautorauit, sed uelut arario peruites ministros Sixtus dein restituit, primusq; noua collegia solicatorum, ad stipulatorumq; instituit, sine quibus nullæ cõficrentur tabule, quas bullas dicunt, quòd per hoc à pluribus examinatis difficiliter corrumpentur: postremò nouem Apostolici ararij notarios fecit, & ijs omnibus certos prouentus cõstituit, quòd eorum munia uendibilia forent. Non fefellit opinio: munia enim quæ principio quingentis uenire aureis, nunc alia mille, alia duobus tribusue millibus uenduntur: adeo qui ea obeunt, suis priuatis rebus seruire sciunt. Hoc tam comòdum inuentum inescavit et Innocentium VIII. ipsius Sixti successorem, ut ille secretariorum (sic uocantur secretiores principum familiares, qui à secretis sunt) collegiũ instituerit, pristinũ augendo numerum. Præterea Alexander VI. nouum scriptorum breuiũ collegiũ instituit, numero octoginta, uel eo amplius. His autẽ scribarũ collegijs inges quoq; apparitorum, imò harpyiarũ, quibus, ut Poëta ait, sunt pallida semper ora fame, turba seruit, quorum nonnullos olim tendendi oues optimè gnaros, id est, notarios & tabelliones,

liones, ut pauperum sanguine uictitates, Nicolaus III. ab se reieciſſe dicitur, ne omne degluberent pecus. At Alexand. Imp. unicum integritatis ſpecimen, multò præclarus edidit exemplum, uir etſi noſtræ minùs profeſſor religionis. Is etenim nullum unquam uendidit magiſtratum, dictitans, Qui emit, neceſſe eſt uendat. Nec illud omiferim, literas Apoſtolicas plumbeo ſigno munitas, in quibus Rom. pontificum decreta cõtinentur, nõ ineptè bullas appellari, quando ^{βύλλη} id eſt, bule, Græcis dicitur & cõſilium, et locus in quo cõſultatur. Sed nos more noſtro mutata e in a, bula dicimus, ut ſit à muſice, muſica, ac uocabulum per duplex ll perperam ſcribentes, minus elegans reddimus. Ceterum nullum inuentum maiores Rom. pont. cumulauit opes, quàm annatarum, quas uocant, uſus, qui omnino multò antiquior eſt, quàm recentiores quidam ſcriptores ſuſpicantur: & annatas, more ſuo, appellant primos fructus unius anni ſacerdotij uacantis, aut dimidiam eorum partem. Sanè hoc uectigal iam pridem quum Romanus pont. non habuerit tot poſſeſſiones, quot nunc habet, & cum oportuerit pro dignitate, pro officio, multos magnosq; ſicere ſumptus, paulatim impoſitum fuit ſacerdotijs uacantibus, quæ ille conferret. De qua quidem re, ut graui, ſepe reclamatũ fuiſſe teſtatur Henricus Hoſtienſis, qui cum Alexandro III. pont. uixit, ſic, ut Franciſcus Zabarellus tradat poſthac in cõcilio Vienneniſi, quod Clemens V. indixit, qui factus eſt põtifex anno ſalutis humanæ MCCC.V. agitatu fuiſſe, ut eo depoſito annatarũ onere, uigeſima pars uectigalium ſacerdotaliũ penderetur quotãnis Romano pont.

& id quidem frustra. Quare pōtifex annatas in sua nas-
 sa retinuit, ut ne indidem exire possent. Atq; hæc omnia
 in cōmentarijs in cap. inter cætera, de officio ordin. scri-
 pta leges. Atqui satis cōstat rationem fructuum omnium
 maiorum sacerdotiorum putatam fuisse, et summam de-
 ductam, quæ quum uacarent, pontifici deberetur, quæ et-
 tiam nūc impartitur ab ijs quibus ea dantur sacerdotia:
 id quod postremò Bonifacius IX. seu Ioannes XXII.
 primò, siue rursus, quemadmodū supra demonstrauimus,
 fecerat, quibus idcirco fuerunt qui annatarum inuentum
 assignarint. At onus illud annatarum ab initio omnes ge-
 neratim populi subire minus recusarunt, extra Anglos,
 qui suis minoribus sacerdotijs, quando ea pōtifex dabat,
 id seruitutis imponendum nō censuerunt. Nam Rom. pō-
 tifex minorum quoq; sacerdotiorum aliarum gentium
 quæ ipse cōfert, dimidiam capit uectigalium unius anni
 partem, si plures XXXIII. aureis æstimetur. Et hoc an-
 natarū genus uel alijs de causis exigitur etiā ab Anglis,
 quum alia alijs sacerdotia copulantur, ut ea fiat priuati
 cōmodi copulatio, quæ cōmunis utilitatis disunctio est,
 quum cōceditur, ut quis retinere queat cum episcopatu
 cœnobiōve, minora sacerdotia, quum sit potestas cuipiā
 retinendi sacerdotium, quod per leges minimè licuisset
 principio capere: & quum sexcenta alia peraguntur ex
 Romani pont. auctoritate, quæ si gratuitò, perinde ac
 Christus fieri iusserat, si quibus oportet, & quando o-
 portet, concederentur, si in annatis saltem exigendis mo-
 dus esset, quum graue sit illis quibus sacerdotia deferun-
 tur, prius annatas & in numerato soluere, quàm uecti-
 galium

galium quicquā ex ipsis capiāt sacerdotijs, unde grande faciāt es alienū necesse est, damno etiā futurū amicis, à quibus mutuā accipiunt pecuniā, si quid antè humanitus accidat, quàm eam reddant, non hinc profectò scelestes homines causam arriperēt ad corruptelā religionis, quæ faxit Deus, ut illis correctis, incorrupta permaneat.

De simoniacorum sectæ ortu. Cap. III.

Vum Philippus, qui, testè Eusebio, ex septē diaconis ab initio cōstitutis, fuit unus, Samaritanos ad Christianam religionem traxisset, tum uir quidam nomine Simō, qui antea magicam exercens artem, eam gentem seduxerat, tandem credidit, et, ut Lucas prodit, baptizatus est. Nec ita multò post uenerunt eò Apostoli Petrus et Ioannes, ut per manus impositionē, eos qui nuper in Christianorum collegiū uenissent, munirent Spiritu sancto. Quum uidisset autē Simon per impositionē manuum Apostolorum, dari Spiritum sanctum, pecunia id demum à Petro impetrare conatus est, quum fide et pietate debuisset: cui Petrus dixit, Pecunia tua tecum sit in perditionē, quoniā donum Dei existimasti per pecuniam comparari, non est tibi pars neq; fors in ratione hac: cor enim tuum non est rectū corā Deo, etc. Verūm Simō repulsus, iam inde fuit Petro infestus, Romamq; ex Samaria profectus, cœpit sub Claudio magicis artibus illustrari: deinde Nerone imperante, multò celebrior factus, inter duos pōtes titulum meruit Latinis literis inscriptum, Simoni Deo sancto. Tanta illius diuinitatis erat opinio, cum apud multitudinem, tum apud ipsum Nerone stultissimum prim-

cipem, cui stultis artibus insinuatus pollicebatur, prout
 Egesippus lib. 3. ait, perpetuum uictoriae cursum, lon-
 gioraq; uite spatia. Postremò hominis temeritas usq; eò
 progressa est, ut Petrum sit in miraculorum certamen
 prouocare ausus, qui cadauer demortui pueri, & Ne-
 ronis propinqui, magicis conatus artibus suscitare, mo-
 uit omnino aliquid, sed mox illud ut antea exanime ia-
 cuit, quod Petrus Christi nomine, ut ui sua surgeret, ef-
 fecit. Quo miraculi euentu magis irritatus, professus est
 se Romano spectante populo, ex Capitolio in Auenti-
 num praepe te uolatu euasurum, si Petrus sequeretur, ut
 id factum facile declararet uter Deo esset charior. Iam Si-
 mon à terra sublimis uehebatur, quum Petrus supplex
 est Deum precatus, ne populum in peius omnia uerten-
 tem magicis capi praestigijs sineret. Nec preces frustra
 missae: medio enim magus conatu ad terram ruens, fracto
 crure, solo affigitur, ac breui post ex eo casu est Aricie
 extinctus, quò post acceptam plagam fuerat à suis delat-
 tus. auctor est idem Egesip. Sic malum ingenium malè
 perijt, quod nò unius haereseos origo fuit & caput. Hinc
 Simoniaci haeretici dicti, qui Spiritus sancti dona uena-
 lia habuerunt, quiq; affirmabāt humane naturae uim nò
 à Deo esse, sed ex superna quadā uirtute prouenire. Ita
 uitio nomē inditum, quod Christus prohibuit, aiēs, Gra-
 tis accepistis, gratis date. Item Petrus uetuit, quum Simo-
 ni dixit, Pecunia tua tecum sit in perditionem: id quod
 lib. Reg. 4. legimus Giezi Helisei puero contigisse, qui
 quum furtim munera à Naaman Syro, quem Propheta
 à lepra sanarat, accepisset, illico est ore & toto corpore
 eadem

eade affectus lepra. Quot quæso quotidie ægroti fieret, si quoties simoniam cõmitterent, Giezia corriperetur elephantia? Non infertur pœna corpori, nec purgatio peccati per corporis supplicium constat, sed per ignominiam, quando quisquis res sacras, quæ dona Dei sunt, quoniam, ut diuus Urbanus ait, à Deo hominibus, & ab hominibus Deo donantur, nundinatus fuerit, emerit, aut in his pactis proxenetã se præbuerit, priuatur sacerdotio, dignitate ac præfectura deijcitur, infamis habetur, multisq; alijs afficitur probris, quæ lib. Decret. epist. 5. latè recensentur. Tanti criminis sola est auaritia parens.

Quando primùm hæreses atq; schismata orta, ac in his Lutherana secta, & quæ eorum auctoribus sit pœna constituta.

Cap. IIII.

Vlla unquam res. nulla ciuitas ita cõcors fuit, quin ciues una uel altera de causa, in diuersa interdū abiuerint studia: quod omnibus, præsertim historias non ignorantibus, notius est, quàm ut exponi debeat. Hinc igitur factiones ortæ, quæ in uarias ierunt sectas, quas Græci hæreses ab eligendo uocāt, quòd quisq; eligat quæ sequatur uitæ instituta, ut fuerunt philosophorū sectæ. Sic Iudæorū populus, quãvis eandē amplecteretur Legē, in uarias diuisus fuit sectas, hoc est, hæreses, Phariseos, Essenos, Sadduceos, Samaritanos, Nazarenos, Herodianos. Paulus ipse Apost. Pharisaica fuerat hæreseos. Sic populus quoq; Christianus, ut supra enarrauimus, in plures diuiditur sectas. Cæterum quū nos Dei Apostolos habeamus religionis auctores, qui nihil quicq; suo arbitratu, quod

introducerent, elegerunt, optaueruntve, sed acceptam à Christo disciplinam fideliter Gentibus tradiderunt: hinc factum, ut nobis nihil pro nostro iure eligere uel introducere licuerit, & uocabulum hæresis impium inhonestumq; haberi coeperit. Ab hoc theologi nostri hæreticū uocant eum Christianum, qui sectam aliquā uel instituit, uel sequitur, aduersus fundamenta religionis. Huius nefariæ impietatis, hoc est, omnis hæresis caput et principium, teste Tertull. lib. de hæresib. Simō magus fuisse fertur, qui accepto simulatè baptisinate, primus omnium Christianam religionem modis omnibus labefactare conatus est, à quo eius sequaces Simoniaci dicti, ut proximè docuimus, gratiā sancti Spiritus uenundari uolebant, & naturam nostram non à Deo, sed ex superna quadam uide esse prædicabant. Ita Simon statim ab initio, uirus tabificum in medium uomit, quò radices crescentis religionis enecaret. Cui malo Apostoli repugnare magis, quàm illud extirpare potuerunt, quò semper essent pseudoprophetæ, à quibus, sicut Seruator admonet, caueremus, quippe qui ueniunt ad nos in uestimentis ouium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces. Itaq; Simoni, auctore eodem Tertull. Menander, patria etiam Samaritanus successit: is magica arte nequaquā magistro inferior, maiora passim patrabat portenta, seipsum Seruatorem iactitans, ad salutem hominum è cælo descendisse asseribat, nec quenquā posse demones malos uincere, nisi foret ab se magicis armatus disciplinis, ac per baptisma ab se quoq; datum, immortalis atq; æternus effectus. Ita immortalitatē homo mortalis dementer sectatoribus suis pollicebatur.

Est per idem tempus et Nicolaianorū exorta hæresis, cuius auctorē ferunt Nicolaum aduenā Antiochenū, unum ex VII. diaconis ab Apostolis cū Stephano factis, quod is, prout perhibet Clemens Alexandrinus, zelotypiæ ægritudine laborans, & reprehensus ab Apostolis, produxisset uxorem formā excellentē in medium, reliquissetq; illam habendam, qui eam concupisceret, & inde ortum, ut isti arbitrarentur fas esse, communes habere uxores, quum re uera Nicolaus nihil simile unquā cogitasset, uir pius & bonus, qui Apostolorum dicto audiens ideo uxorem in medium duxisse uidetur, ut per id argueret ueneream uoluptatē magis cōtemnendam, quā expetendam esse: id quod sentit Euseb. qui dicit, Nicolaianos ut impudentes, nō aliūde nisi à suis libidinibus scēdum uitæ institutum accepisse. Iisdem quoq; temporibus Corinthus aliquid etiā sceleris ausus, circumcisionē seruandā, et homines mille annos post resurrectionem, in uoluptate carnis futuros prædicabat. Hunc Eusebius ait, Ephesum esse aliquando profectū, & fortē in balneas introisse, ac eodem temporis puncto Apostolum Ioannē eò sese lauandi gratia cōtulisse, et quū audiuisset Corinthū intus esse, discessisse cōtinuò dictitantem, Fugiamus hinc, ne balneæ ipse corruāt, in quibus Corinthus lauatur ueritatis inimicus: manifesto argumēto hæreticos ut humanæ uitæ exitiales esse uitandos, sicuti Apostolus etiam iubet. Erupit uel id temporis Hebionis hæresis, Christum asserentis ante matrem non fuisse: quam Ioannes ut infringeret, postremus omnium ad Euangelicam historiam aggressus dicitur, qui asseriturus diuinā Christi naturā, est altisonū illud exor-

sus, in principio erat Verbum. Per idem quoq; temporis aliquot alij extitere uiri docti, qui de re Christiana nō tam subtilius quā malitiosius exquirentes, facile in errorem deducti sunt, & in primis Baslides Cerdo, qui assererat duo fuisse principia contraria: et eius discipulus Marcio Stoicus, qui negabat Christi patrē fuisse Deum. Valentinianus Platonius philosophus, is aiebat Christum nihil accepisse ex Virginis corpore, quōd per illud tanquam per fistulam purus transisset. Montanus, qui se paracletum uocitabat. Appelles, is tradebat Christū per phātasias Deum uisum esse hominibus. Sabellius, qui unam duntaxat Patris et Filij et Spiritus sancti personam esse dicebat: et Paulus Samosatenus, is duas in Christo naturas negās, affirmabat illum à Patre tantum originē duxisse, ac eam post Christum natum, è Ioseph uiro suo alios genuisse filios. Atq; hæc hæresium origo. Qui nempe furor diu bacchatus, tot & magnos quidem uiros in diram subinde rabiē egit, ut eiusmodi impietatis ueneno infecti, alij alias introduxerint sectas, totq; eas refererint erroribus, ut penè plus in illis ex mentibus hominum eximendis sit ad extremum laboratum, quā principio fuerit in iaciēdo religionis fundamēto insudatum. Ab eiusmodi singularibus priuatorum hominum opinionibus, quas hæreses dicimus, itum est ad publica dissidia, quæ Graia uoce schismata nuncupātur. Hæ duæ germanæ pestes, duæ diræ contagiones, ita ab initio concordiam sacerdotum distunxerant, ut deinde ambitione crescente, diu conflictatum sit. Eius dissidij primus omnium auctor fuisse traditur Nouatus Romanus presbyter: is enim

enim episcopatus adipiscēdi auidus, nihil pensi habebat, quomodo optati compos fieret, qui aliud corde dissimulans, aliud ore simulans, doloſis uersutisq; consilijs nonnullos optimos sacerdotes seductos sibi copulauit, quorum suffragijs iuuaretur. Verū illi, ut apud Cyprianū & Eusebium est, ubi cognouerāt hominis ambitionē, se ab eo seiunxerunt: at quot sui similes sibi sociauit, facile in fide retinuit. Eo itaq; annitēte, Nouatianus homo glorie cupidus, pontifex factus, omnes sui dogmatis sectatores, mundos appellauit. Negabāt ij apostatas, etiam si poenituisset, esse recipiendos, uelut parum liquido documento demōstrasset Christus, à poenitentia nulli negandam esse ueniam, qui Petrum, à quo ter fuerat abnegatus, in integrum restituit. Apostatas autem appellāt eos, qui à priori uite instituto abscedunt. Sed Cornelius pōt. habita in urbe Roma antistitum synodo, Nouatianum hereticum pronuntiauit, damnauitq; unā cum Nouato, ac reliquis eiusdem sectæ socijs. Ita Nouatus circiter annum salutis CCLV. primi schismatis auctor fuit, Cypriano uel testificante, qui epistola VIII. lib. II. ad Cornelium ad hunc modum scribit, Nouatus rerum nouarū semper cupidus, auaritiæ inexplebilis, rapacitate furibundus, arrogantia & stupore superbi tumoris inflatus, semper istic episcopis malē cognitus, curiosus semper, ut perdat: ad hoc adulatur, ut fallat: nunquam fidelis, ut diligit: sax & ignis, ad conflanda seditionis incendia: turbo & tempestas, ad fidei faciēda naufragia: tranquillitatis aduersarius, pacis inimicus. Idem est Nouatus, qui apud nos primū discordiæ & schismatis in-

540 DE INVENT. RERVM
cendum seminavit, etc. Octogesimo nono dein post anno, est alterum schisma ortum, quod sacerdotalem ordinem maximè afflixit. Arrius enim presbyter Alexandrius, principe Constantino magno, sectæ fuit auctor, quæ ab æterna Dei patris substantia, quam uocant, Filium conabatur separare: cuius sententia etsi in concilio Niceno est explosa, attamen durauit per diu postea cõtagio: nam latius opinione omnium hominum, malum hoc disseminatum est: manauit enim per bonam orbis partem, et nõ obscure serpens multas prouincias occupauit. Tertium deinde sequutũ est schisma, quum Damasus factus est pontifex: nõ enim suffragijs tantum est certatũ, sed ui quoq; & armis. Et hæc scæda pontificum contentio in hodiernum usq; diem hoc latius proserpsit, quò honorum ambitio in dies magis magisq; sacerdotes inuaserat. Quartũ postremò uidit religionis dissidium nostra ætas, nouitate rerum nimis sollicita, quum Leo X. Romanus pontifex illo ipso anno, qui fuit humanæ salutis MD XVII. haberet etiam in Germania procuratores indulgentiarum, quas uocant, & illi suæ quoq; utilitatis studio prædicarent eas indulgentias non solum ualere ad salutem uiuorum, uerum etiam ad subleuandas mortuorum animas, quæ in purgatorio, quod dicitur, essent. Tum VVittenbergæ in oppido Saxonie celebri, præstò fuit quidam Martinus cognomento Lutherus, Augustinianus monachus, homo in theologia apud suam gentem primarius, qui illud improbarit. Procuratores ea re ualde commoti, primo quoq; tempore Romam ad magistratus deferunt nomen Lutheri: is continuo ut deorum cõtemptor accusatur,

accusatur, citatur, causa agitur: sed quia ad diem dictam non adsuit Romæ presens, ut responderet, paulò post declaratur hæreticus. Verùm quoniam eiusmodi indulgentiarum quæstus iam in odia hominum cum procuratoribus incurrerant, permulti magni uiri Martino protinus adiumento fuerunt, & in his Fridericus Saxonie dux, qui Lutherum cõsilio, auctoritate, armis deniq; teneret, ne ulla eum uis attingere posset. Lutherus igitur tali presidio munitus, paucis post mensibus non dubitauit ire Augustam, quò Thomas Caietanus Cardinalis S. Sixti, monachus Dominicanus, eius turbæ reprimendæ gratia à Leone legatus fuerat. Ibi cum Thoma acriter cõflictatus, de indulgentijs, de pontificis Rom. potestate disputat: sed ueritus ne Cardinalis ad extremum rem omnẽ magis imperio quàm disceptatione definiret, idq; sibi timens, domum redijt, ac tum fauentibus amicis, maiora ausus, de omnibus deniq; religionis mysterijs scribere, suaq; scripta foras dare cœpit. Ita licentia parta loquendi, secta breui tempore mirabiliter creuit, quæ Euangelica dicta est, eò quòd haud ullam asseueret recipendam esse legem, quæ ad animarum salutẽ pertineat, nisi quam Christus aut Apostoli dedissent: primũq; eo anno 1519. suum uestigium in terris posuit mansurum, ut uidetur, quoad Christus ipse populum suum, culpa rectorum ita in duas sectas sciunctum, rursus coiuerit, à quo istuc optimus quisque maximè petere precariq; debet, ut ne maior indidem fiat religionis labes. Poenam autem quæ heresum auctores sequeretur, primum Apost. cõstituit, ad Titum ita scribens, Sectarum auctorem hominẽ post unam

Et alteram admonitionē fuge, sciens quòd euersus sit qui
 eiusmodi est, et peccet per se dānatus. Deinde Chrysoft.
 homil. 47. in cap. 13. Matth. ubi de zizanijs fit sermo, al
 teram ponit, quum inquit, Non prohibet Dominus con
 ciliabula hæreticorum dissipare, ora obstruere, libertatē
 loquendi cōcidere, uerum interficere ac trucidare. Dein
 anno salutis humanæ CCCXXIIII. Nicena synodus,
 testē Platina in Syluestris Rom. pont. uita, aliam pœnam
 Arrio cōstituit, qui cum sua cohorte in exilium ire coa
 ctus est. Posthac circiter annum salutis 388. Theodosius
 Et Valentianus Impp. multandos decreuerunt hæreti
 cos damnis, ignominijs, uerberibus, exilijs et morte, quē
 admodum extat in Cod. iuris ciuilibus, cap. Arriani: ubi le
 ge sanctum est, ut istuc maleficum hominum genus ulti
 mo afficeretur supplicio. Hoc edictum Hostiensis in sua
 summa super tit. Decretalium explicans, ait, Et licet in
 hæresi lex imponat pœnam ultimi supplicij, quod ulti
 mum supplicij alia lex, ff. de pœnis, interpretatur mor
 tem: de cōsuetudine tamen tales cremantur. Idem Abbas
 post Hostiensem, super illud cap. Ad abolendam. extrā
 de hæret. sentit, scribens, Sed ius ciuile punit hæreticum
 capitali pœna, seu pœna mortis, ut l. Arriani. Cod. de hæ
 ret. cōiuncta l. ultimum supplicium. ff. de pœnis: et hanc
 pœnam esse debitam interpretatur consuetudo. Conue
 nit ergo in hoc, lex canonica, ciuilibus et consuetudinaria,
 ut communiter puniatur pœna ignis. Postremò anno sa
 lutis circiter 1180. Federicus I. Rom. Imp. legem de com
 burendis hæreticis tulit, uelut in quadam eius constitu
 tione patet, cuius initium est, Vt commisi. Ex quo fa
 ctum

Etum est, ut per idem tempus Lucius III. Rom. pontifex
 statuerit hæreticum hominẽ sacris initiatum primò de-
 secrandum, mox uerò tradendum locorum magistrati-
 bus, quò igni necaretur, ut eodem cap. Ad abolendã. ex-
 tat. Atq; hoc equidem ex Mosis institutis acceptum satis
 liquet, qui primus omnium doctores impios & pestifere
 doctrinæ magistros, morte mactãdos cõstituerat, quum
 ita de ea re in Deuter. cap. 13. sanxisset, Si surrexerit in
 medio tui prophetes, & dixerit tibi, Eamus, & sequa-
 mur deos alienos, quos ignoras, & seruiamus eis: non au-
 dies uerba prophetæ illius, quia tentat uos Dominus
 Deus uester, ut palàm fiat, utrum diligatis eum, an non.
 Propheta autẽ ille interficietur, quia loquutus est, ut uos
 auerteret à Domino Deo uestro. Et addit, Si tibi idem
 uoluerit persuadere frater tuus, aut filius tuus, uel filia,
 siue uxor, aut amicus, non acquiescas ei, nec audias, sed
 statim interficies: sit primùm manus tua super eum, &
 pòst omnis populus mittat manum, & sic lapidibus ob-
 rutus necabitur. Si audieris in una urbium tuarum dicen-
 tes aliquos, Egressi sunt filij Belial de medio tui, & auer-
 terunt habitatores urbis tuæ, quare diligenter, & rei ue-
 ritate perspecta, si inueneris certum esse quod dicitur,
 statim percuties habitatores urbis illius in ore gladij, &
 delebis eam. Quicquid etiam supellectilis fuerit, congre-
 gabis in medio platearum eius, & cum ipsa ciuitate suc-
 cendes. Hinc igitur hæreticos morte afficiendi, ac postre-
 mò uiuos cremandi ritum mansisse certò propemodum
 scire licet. Atqui eò redeat, unde aberrauit, iam oratio.
 Iis autem sanandis animorum morbis nullum efficacius

inuentum est remedium, quàm sepius habere cōcilia, in quibus singulorum patefacta sacerdotum pariter ac profanorum hominum uita, antistites ut peritissimi medici maturè possent mederi ex aduersa ualitudine laborantibus. Hinc igitur ad illud tam salutare medicamentum explicandum, iam stylus se commodum transferat.

Quò primùm tempore pontificum concilia publicè haberi cœperint, atq; quorum conuentuum decreta à patribus recepta sint. Cap. V.

Etus fuit mos, tam apud Hebræos, quàm apud alias gentes, habere cōcilia, & in ijs deliberare de rebus agundis: sic constat Mosen & Iosue, teste Iosepho, sæpe factò populi cōuentu, consueuisse agere: sic Aegyptios ac Persas, ut auctor est Herodotus, itidem factitasse: sic Apostolos in unum cōuenisse locum, quum Matthiam in numerū XI. cooptarunt, quum VII. diaconos elegerunt, quum auctoritate Petri & Iacobi decretum est, ne gentes onerarentur lege Mosaica, sed tantum abstinerent se esca suffocati animantis, item sanguinis & carniū simulachris immolatarum, ac ne stuprum facerent. Nam tum ipsorum tam Apostolorum quàm presbyterorum synodus coacta est, teste Luca in Actis, cap. 15. ita scribente, Surrexerunt autem quidam de factione Pharisæorum, qui crediderant, dicentes quòd oporteret circumcidere eos, ac præcipere ut seruarent legem Mosis: conueneruntq; Apostoli ac presbyteri, ut dispicerent de hoc negotio. Hinc nata esse uidetur consuetudo habendi concilij. Cornelius, quod satis liquet, primus omnium in urbe Roma LX. episcoporum

porum, totidem presbyterorum ac cōplurium diaconorum conuentum fecit, in quo, uti supra prodidimus, Nouatiua est hæresis damnata. Meminit et Cyprianus, per idem tempus episcoporum cōuentum Carthagine esse actum. Legimus præterea apud Eusebiū, patres bis, hoc est, semel Dionysio, deinde Felice sedente, cōuenisse Antiochiam contra Paulum Samosetanum eius ciuitatis episcopum, atq; illum demum damnasse. Is enim Palus uir intolerabili superbia, simulatque est episcopatum adeptus, cœpit inter uiam præ insolentia literas relegere, & dictare, multis constipato agmine præcedentibus, ac subsequētibus: unde propter hominis arrogantiam, pleriq; Christianam religionem detestabantur. Ab hoc Paulo, opinor, nostros pontifices pomparum ordinē, quem nunc ducunt, accepisse. Paulus demum, qui duas in Christo naturas negabat, sed tantum hominem affirmabat, idq; ab Apostolis olim traditum falsò dictitabat, in eo concilo criminis conuictus damnatur. Sed tunc quum principes Romani, quorum imperio regebatur orbis, passim in Christianum nomen se uirent, illa non tam publica, quàm priuata concilia fuisse, credere par est: at ubi Constantinus religionem nostram, ita uolente Deo, est complexus, tum deniq; nostris de Christianæ rei summa agitare publicè licuit. Ex quo Nicenus frequens conuentus Constantino imperante habitus, & primus & celeberrimus omnium meritò censetur, uelut certum religionis firmamentum. Pari quoq; habentur honore & quinque alij in terra Græcia facti, quorum IIII. dogmata, teste Gratiano dist. 15. uelut IIII. Euangelia rece-

sunt. Primus itaq; cōuentus ad Niceam Bithyniæ urbem
 opera Constantini est actus, ubi CCCXVIII. interfucere
 episcopi, in quo Arrius, cuius paulo antè meminimus,
 dānatur hæreseos. Fuit hic annus salutis CCCXXIII.
 quo quidem tempore Syluester primus, Apostolicam te-
 nebat sedem. Constantinopolitanus alter ab eo quem
 primum dicunt, Damaso pont. In hoc res acta est con-
 tra Macedonium & Eudoxum, negantes Deum esse Spi-
 ritum sanctum. Tertius Ephesinus, Celestino primo Ro-
 manam sedem tenente, in quo Nestorius Constantino-
 politanus episcopus damnatus, qui Mariam hominis non
 Dei matrem fuisse aiebat, quiq; aliam personam carnis
 diceret, aliam diuinitatis. Chalcedonius quartus, Leone
 primo pontifice. Eutychianus error est in eo discussus.
 Fuit Eutiches Constantinopolitanus abbas, qui asserbat
 Christum post humanam assumptionem non ex duabus
 naturis constetisse, sed sola diuina fuisse contentum. Hæc
 sunt quatuor illa sacrosancta concilia, unde religio au-
 ctior augustiorq; facta est, quæ D. Gregorius admittēda
 censuit, ita memorans: Sicut sancti Euangelij quatuor li-
 bros, sic quatuor concilia suscipere & uenerari me fa-
 teor, hæc tota mente complector, integerrima approba-
 tione custodio, quia in ijs, uelut in quadrato lapide, san-
 ctæ fidei structura consurgit, & cuiuslibet uitæ commu-
 nis atque actionis norma cōsistit. Quintus conuentus est
 Byzantij iussu Vigilij pontificis habitus, quo Theodo-
 rus oppugnatur. Aiebat impius Theodorus, diuam uir-
 ginem solum hominē peperisse, nō Deum & hominem:
 estq; in ea synodo decretum, ut Christi mater *brovinos*, id
 est,

est, Deum paries, diceretur. Hanc quoq; teste Gratiano, diuus Greg. pari ueneratione recepit. Sextum Constantinus IIII. Imperator Agathonis iussu, conuentum CC. episcoporum & eo amplius, Byzantij quoq; faciendum curauit, quo Macarius Antiochenus damnatur. Et hunc Hadrianus primus cum omnibus canonibus suis, ut 16. dist. patet, ultrò recepit. De hac sexta synodo Bedas itidem abundè meminit, in eo libello quem de temporibus scriptum reliquit. Præterea alia alibi deinde cõcilia habita sunt, quæ in canonicis decretis à Gratiano diligèter ponuntur. Item ut nullum conuentum indici, nullumq; à quibusuis actum haberi ratum liceret sine Romani pont. auctoritate, Marcellus primus omnium sanxit, deinde Iulius, & Damasus, & Gregor. illud idem statuere. Verùm ut decretum illud frugiferum quondam religioni fuit, quando eo demum modo hæretici ubiq; extirpati, eorumq; conuenticula simul infracta sunt, uia deinceps nihil attulit commodi, quum per id iam penè desitum sit à consilijs habendis, in quibus cuncta ex æquo tractarentur, pont. Romano eiusmodi negotium non magnopere curante. Quapropter quum iam diu cõpertum foret, illud solùm Christianæ reip. quocunq; tempore obfuisse, Martinus quintus statim pontifex creatus in Constantiano conuentu, in quo pestilentissimum trium pseudopontificum schisma est sedatum, sicut apud Platinam scriptum leges, decreuit ut decimo saltem quoq; anno Rom. pontifex, & omnes Christiani principes in unum locum coirent, de summa rei consulturi: quod hætenus minime est seruatum, quamobrem religio in dies singulos

maius proculdubio damnum facit. Eò quoq; spectat Niceni conuentus decretum, quo cautum est, ut episcopi quotannis prouinciales synodos bis celebrarent, ad suos, quatenus opus esset, aliorumq; mores corrigendos.

Qui ex alienis & externis primi nostros Christianos infectati fuerint, & ibidem qui martyrij primùm palmam tulerint: atq; unde dictum, quidve sit martyrium. Cap. VI.

Lato in sua republica ueritatem in primis cultam uoluit, quòd ea dijs & hominibus dux sit omnium bonorum, cuius qui felix futurus sit, statim ab initio participem esse decet. Veritatis docendæ causa Christus in mundum uenit, dicens, Ego ad hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati. Omnis qui est ex ueritate, audit uocem meam. Conflauit sibi inuidiam ob hanc rem Seruator apud Iudæos, ita ut ab eis immerito suo sit neci deditus. Sic ueritas apud mortales ueritatis inimicos, sibi malo, ac suis cultoribus pariter bono non fuit: nam prima à Iudæis orta est, ut attestatur Eusebius, in Christianos persecutio. Quò enim Apostoli præcepto ris uestigia sequuti, nuntiarèt uerbum ueritatis, et Petrus ante alios coargueret Iudæos iniquitatis, quòd Christum tradidissent morti, hortareturq; ad pœnitendum, eo furo ris inuecti sunt, ut Stephanum diaconum occiderint. Is enim eo ferè biennio, quo passus fuerat Christus, cum ijs de re diuina in certamen descendit, qui uarijs nominibus dicti sunt, Alexandrini, Cyrenaici, Cilices, Asiani. Ibi quum plures & docti, ut ipsi uideri uolebant, uni nõ resistrent,

fisterent, sed cœlesti sapiëntia qua supernè erat instructus iuuenis, obrueretur, cum fremitu et indignatione circumstabant Stephanum, uixq; manus præ nimia ira abstinebant. Interim uerò testatus ille se cœlestem gloriam intueri, maius adhuc in se odium cõcitauit: eam enim uocè ut impiam litigatores abhorrentes, factò in illum impetu, urbe eijciunt, eiectum lapidibus obruunt. Sic primus omnium Stephanus Christianæ religionis publicus assertor, mortem occubuit. Tum, sicut Lucas ait, erupit persequutio magna aduersus Christianos qui erant Ierosolymis, et omnes dispersi uel potius disseminati sunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apostolos, ut afflictio nis occasio, quemadmodum diuus ait Hieron. fieret Euãgelij seminarium, quando illi id passim prædicabant. Quum uerò primum Christianum nomen inter Gentes audiri cœpit, tum ut dijs inuisum in sensus illis odio fuit, utpote quod iamiam præ sagiebant reliquas esse religiones soluturũ, quod impense auertere conati sunt semper uanorũ deorũ cultores: nam Athenienses Diagoram philosophum ex urbe sua pepulerũt, eo quòd, ut Cicero De natura deorum tradit, deos negasset, & omnem deorum opem, quò sic animos hominum à religionis cultu auocaret. Iidem Socratem damnarunt, quia nouam religionem introducere uisus est, qui per Aristophanem poetam comicum in comœdia quam Nebulas inscripsit, falsò culpatus est, quòd fabulas coleret, et de Atheniensium religionibus detraheret, ac pubem seduceret. Item, ne plura cõmemorando unius rei exempla, longius à proposito tra hamur, Romani quum duas reperissent in agro Lu-

cij Petilij scribæ, seu Terentij, ut Varroni placet, arcas la-
 pideas, quarum in altera corpus Numæ regis, in altera li-
 bri reconditi erant, Latini septem de iure pontificum, to-
 tidemq; Græci de disciplina sapientiæ. Latinos, auctore
 Valerio, magna diligentia seruandos curarunt: Græcos,
 quia ex aliqua parte ad soluendam religionem pertine-
 re existimabant, cremarunt. Ita in ipso introitu nouæ ali-
 cuius religionis obsistere studebant. Vnde Nero princeps
 maiorum suorū curam sacrorum æmulatus, quum audi-
 uisset Petrum & Paulum in urbe nouum Euangelij do-
 gma prædicare, nouamq; religionem inducere, indigna-
 tus haud multo post, utrunque morte affecit, ac indixit
 persecutionem, quæ secunda fuit in Christianos: siqui-
 dem primam, ut supra ex Eusebij testimonio ostendimus,
 insectationem inchoarunt Iudæi. Sunt tamen qui hanc
 Neronianam primo ponant loco, ut primam Imperato-
 rum iussu motam. Et ut Rom. populum homo sceleratis-
 simus cõcitatorem in nostros redderet, tale facinus cõmi-
 niscitur: Quum per cuncta iam crudelia facinora, uelut
 humani generis pestis esset debacchatus, ne patriæ etiam
 parceret, seu deformitate ueterum ædificiorum offensus,
 siue, uti quidam ferunt, cupidus Troiæ ardentis similitu-
 dinem cernendi, maiorem urbis partem incendit. Sex cõ-
 tinuos dies ac totidem noctes illud incendium per urbis
 ædificia sacra & profana peruasit, ac multas ciuium for-
 tunas absumpsit. Ad leuandam igitur sceleris atrocitatē,
 omnem cladis illius inuidiam in ueræ pietatis culto-
 res uiros innocentissimos reiecit, subornatis qui Chri-
 stianos eius incendij auctores falsò criminarētur. Qua-
 propter

propter plurimi illius ordinis arrepti, sunt supplicio affecti. Ceterum quàm procul ab omni maleficio nostri Christiani essent, Taciti Cornelij declarant uerba, qui Christiano fuit nomini ualde inimicus: is, Non perinde, inquit, tam crimine incendij, quàm odio humani generis conuicti sunt. Et deinde pergit, Addita percuntibus ludibria, ut ferarum tergoribus contecti, canum laniatu interirent: aut crucibus affixi, ubi dies defecisset, in usum nocturni luminis ureretur. Tranquillus item delirus pietatis hostis, ait, Afflicti supplicijs Christiani, genus hominum superstitionis nouæ & maleficæ. Ita principes Romani ab initio, sicut D. Cyprianus uerissimè ait, in odiũ nostri nominis coniurarunt, ut nos odisse inciperent homines antequàm nosse, ne cognitos aut imitari possent, aut damnare non possent. Nec ita multò post Domitianus tertiam in Christianos molitur persecutionem, Traianus quartam, M. Antonius & L. Aurelius Commodus quintam, Seuerus Pertinax sextam, septimam deinde mouet Maximinus, octauam Decius, nonam Valerianus, Aurelianus decimam, Diocletianus undecimam ab illa prima Iudaica, à Nerontiana uerò decimum tenet locum: quem ordinem scriptores nonnulli seruant. Porrò hæc omnibus omnino diuturnior immaniorq; est habita: nam, ut Eusebius tradit, & libri sacri exusti sunt, & si quæ essent sacræ ædes, dirutæ: præterea si quis Christianus in magistratu fuisset, eo sublato, remanebat infamis: serui Christiani libertatè consequi non poterant: milites item Christiani cogebantur aut idolis immolare, aut militiam cum uita pariter deponere, edicto principis in foro posito.

Postremò Maxentius, Licinius, et Maximianus, tres una tempore cum Constantino principes, Christianis maxime infesti fuere, quibus merito affectis supplicio, Constantinus solus rerum potitur, qui certam & stabilem dedit nostris pacem. Inter has autè scuiſsimorum principum cruentissimas insectationes, nõ defuere unquam, qui contemnentes iussa atq; minas illorum, tradiderint corpora sua propter religionē seruandā, ad supplicia, quò mererentur habere coronas perpetuas: nam, ut Apostolus ait, nõ coronatur, nisi qui legitimè certauerit. Hoc cõsiliū ex Christo seruatore est, dicente, Siquis uult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Idem premium sequētibus se proponit, quum inquit, Qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Huius spei plenus, ac ut plusquam propheta futurorum nequaquam nescius Ioannes Baptista, primus ueritatis causa, hoc est, quòd incestas Herodiadis, uti Lucas tradit, execraretur nuptias, uel quia, sicut Iosepho placet, ex concursu, qui magnus ad eum fiebat, orta esset noui motus suspicio, morte ab Herode affectus est, qui iure primitiæ martyrū dici potest. Veruntamen quum omnia nostræ religionis mysteria à passione, quam uocant, Christi, ut tum cõsummata cõpissent, teste Hieron. a duersus Iouinianum, qui ait, Neque enim Euangelium ante crucem Christi est, ideo Stephanus leuita, qui, ut supra diximus, ab ipso statim nascentis Euangelij principio, primus omnium Christianum nomen publicè professus martyrium tulit, est protomartyr habitus. Cyprianus uerò rem altius repetēs, id Abel iusto tribuit, dicens,
 Imitemur

Imitemur, fratres charissimi, Abel iustum, qui inuitauit
 martirium, dum propter iustitiam primus occiditur. Sed
 de initio martyrij Christianorum hic agitur, quod quale
 sit, iam opportune dilucidemus. *Μαρτύριον* enim Græcè
 testimonium dicitur, & apud nos idem significat ab esse
 etu, sicut mors uocatur pallida: quòd qui supplicium re
 ligionis causa perferunt, ij testimonium tribuant uirtutis
 egregiæ ueræq; pietatis, qua Deum colunt: & martyres
 dicti, qui alijs testimonio sunt, pro Christo esse morien
 dum, qui suos milites præmio æternæ uitæ donet. At Ste
 phani fortia facta innumerabiles deinde immortales infi
 gniter æmulati, ubiq; gentium adeo breui tempore, ac ta
 le Christianæ rei fundamentum iccerunt, ut liquidò li
 queat, ex odio aduersariorum plus honoris & dignita
 tis nostræ religioni accessisse, quàm ex illorum patrocini
 o, si fauissent, proficisci potuisset: hoc etenim ueluti ci
 tò omnino casurum hominum fauor peperisset, illud ut
 perpetuò duraturum solum Deum per eos, quos ex mor
 talibus, propter animorum uirtutes, immortalitate dona
 uit, præstitisse constat. Ita deniq; insectationes reipubli
 cæ nostræ bono fuere, quando Christianum nomē quan
 to magis ab ipsis inimicis depressum, tanto magis illud
 nobis illustre celebreq; redditum est.

De Christianæ reipublicæ præstantia. Cap. VII.

M Am supra prodidimus, quæ nostris spiri
 tualis reipublicæ, hoc est, nostræ religio
 nis prima fuerint instituta, quæ usq; adeo
 ad bene beateq; uiuendum conducunt, ut
 nemo non illa ipsa iure possit ac debeat probare, uel Ari

stippus ipse, qui animam cum corpore interire dicebat, aut Epicurus, etsi negabat Deum curare mortalia: beneficio enim Christiane pietatis cuncti nascimur liberi, quo profectò secundum uitam ipsam, nihil cuiquam mortali aut optabilius, aut felicius contingere potest, utpote quod omnes ethnici desiderarunt semper, hodieq; permulti desiderant populi. Vnde uerissimè ille ait,

Non bene pro toto libertas uenditur auro.

At statim nati ex præcepto Seruatoris docemur, ut omnia quaecunq; uolumus ut faciant nobis homines, sic & nos faciamus illis, atque diligamus alios sicuti nos ipsos. Per hæc mutue charitatis officia, sunt nobis interdicta homicidia, furta, periuria, mendacia, adulteria, stupra, ac omnia deniq; mala, quæ ab homine in hominem proficisci possunt. Item ne nos uoluptatibus intemperanter immergamus, sunt diuina præcepta, quæ nostris abundè moderentur animis. Verùm quoniam nihil non parum gratè sine comparatione laudatur, cõsiliu est aliarum quoq; gentium mores & instituta summam memorare, quò præ illis nostra sancta esse ostendamus, ac quid ethnico Christianus semper præstiterit, planius faciamus. Apud Scythas, qui cum Aegyptijs de generis uetustate diu certarunt, probro dabatur hominè nõ occidisse: quare usq; à pueris humana cæde gaudètes, captiuos immolabant, sanguinemq; eius potabant, quem primum cepissent: uescebantur carnibus demortuorum parentum. Sarmaticis uirginibus non prius nubere mos fuit, quam hostem peremissent. Nomades mactare seniores parètes, eorumq; carnes crudas comesse solebant. Aegyptiorum

fœminæ

foeminae olim uirilia munera obibant, contra uiri muliebria, inuicem genitalia membra honorantes, quod per ea in struamenta genus conseruaretur humanum. In Africa quoque & alij aliter, pecudum ferarumque ritu, populi uitam degebant, qui plurimum serpentum carnibus uicilitates, bonarum omnium artium expertes erant. Punicæ foeminae questum uulgato corpore faciebant, dotis comparandae causa. Asia quam dicunt minore, unicum semper fuit seminarium uitiorum, repertis cuiusvis generis ad corrumpendam uitam mortalium illecebris deliciarum. Quapropter Lacedaemonij luxuriae contemptores et laboris patientes, diu suorum ciuium oculos, uti Max. Valerius ait, a contemplananda Asia retraxerunt, ne inuitamento eius capti, ad delicatius uitae genus prolaberentur. In Graecia consuetudo fuit, ut ijs quibus satietate uitae honesta peteretur mors, potio uenenata ad hoc publice asseruata daretur. Quod sane longe importunissimum post homines natos institutum, inde in Galliam translatum Massilienses aliquandiu seruarunt. Idem Galli consueuere pecunias mutuas dare, quae redderentur dantibus apud inferos, persuasum habentes animos omnino immortales talia commercia inibi habituros, quod illis pecunia opus foret. Hispani olim permissa re domestica foeminis, rapinis inferuire et armis fas habebant. Germanis idem fuit studium: materia enim munificentiae erat, per bella & caedes, non arare terram, nec expectare annum, sed prouocare hostes potius, & uulnera mereri: pigrum nempe et iners uidebatur, sudore acquirere, quod possent sanguine parare. Sed & Romani, quanquam continentiae amantissimi, non-

nulla habuere instituta minus laudabilia: nō enim publicè solū, uerum etiam priuatim nihil agebant, nisi auspicio prius sumpto. Item assiduis spectaculorum illecebris iuuentutē maximè corrumpebant: nam quum iugiter agerent fabulas, quarum argumenta maiore ex parte, stuporū cōtinebant actus, iuuenes talia spectando, imitandi licentiam sumebant. Quæ præterea inde per incautum serperet cōtagia uulgus, audi D. Cyprianum ad Donatum ita scribentē: Adulterium discitur, dum uidetur: et lenocinante ad uitia publicæ auctoritatis malo, quæ pudica fortasse ad spectaculum matrona processerat, de spectaculo reuertitur impudica. Adhuc deinde morum quanta labes, quæ probrorum fomenta, quæ alimēta uitiorum ex histrionicis gestibus? Ac id genus permultæ gentes instituta turpia seraq; seruabant, quibus longè ab humanitate, mansuetudine, honestate traherentur, quæ pluribus persequi, ut notiora, alienum institutis meis esse duxi. Nihil est item quod de singularum theologia repetamus, quum id in initio operis affatim proditum sit, ne rursus turpem impietatē potius quàm theologiam doceamus, quum alij elementa, alij solem et lunam, alij animalia, alij deniq; ipsos mortales homines pro dijs & haberent & colerent. Sed Romanorum in primis uana erat religio, qui deos alios ad beneficiendum, ut Iouem, Iunonem, Pacem, Concordiā: alios ad minus nocendum, ut Veioem, Febrē, Robiginē, Malefortunā, colebant: eademq; ratione suis Imperatoribus, quanuis multò sceleratissimis, aras sacrabant. Et ijs cuncti mortales obuoluti tenebris, tam turpiter delirabant. At ubi mundo lux uera, hoc est,

Christus

Christus seruator noster affulfit, quæ illuminauit omnē
 hominem uenientem, ut perhibet Ioannes, in hunc mun-
 dum, & in omnē simul terrā Apostolorum ipsum Euan-
 gelicum dogma prædicantiū exiuit sonus, ac in fines or-
 bis terrarum uerba illorum, tunc uniuersi iam iam resipi-
 scentes ueram religionē ultrò cōplecti cæpere, qui uelut
 nouæ plantæ in letissimum solum translatae, sensim syl-
 uestrem exuerunt animum, seq; in florem suauitatis cæ-
 lestis induere. Per hunc deniq; modum cessauit illa uete-
 rum morū feritas, omnis prorsum uitæ turpitudine, omnis
 falsæ disciplinæ informatio procul acta, in quorum locū
 Euangelica uita publicè recepta, sancti & pudici mores
 passim admissi, laudata uirginitas, coniugalis pudicitia,
 frugalitas, sobrietas, iustitia, mansuetudo, pietas. Tot pa-
 riter bona religio Christiana apportauit, ita ut nemo
 mortalium omnium iure queat inficiari, quin eius institu-
 ta optima sint, atq; ad bene casteq; uiuendum efficacissi-
 ma: nam hæc nō armis, sed salutari cælestiq; doctrina, in-
 tegerrimæq; uitæ exēplis, sola potuit gentium omnium
 quamuis barbararum feritatē duritiāmq; mollire. Sensit
 hoc in ipso primordio Tiberius Cæsar, dicente Tertul. in
 Apolog. Tiberius, cuius tempore nomen Christianum in
 seculum introiuit, annuntiatā sibi ex Syria Palestinaq;
 ueritatē illius diuinitatis detulit ad senatum, cum præro-
 gatiua suffragij sui: senatus quia nō ipse probauerat, re-
 spuit: Cæsar in sententiā mansit, cōminatus periculum ac-
 cusatoribus Christianorum. Traianus quoq; itidē sensit,
 qui certior factus à Plinio II. Bithyniam id temporis
 obtinēte, nihil mali in Christianis quotidie ad suppliciiū

tractis reperiri, iussit ut nō inquirerentur, uerū oblati punirētur. Insuper Hadrianus de Christo colendo, inter deosq; referendo cogitauit. Alexander eum in suo larrario (ita sacrariū domesticum uocāt) depictum habuit, ut ait Lampridius. Meminit eiusdem Tacitus in uita Neronis, & Ioseph. lib. Antiq. 18. quorum testimonia facile declarant, iam tum Christum fuisse creditum Deum. Ex quo postea cunctæ ferè nationes etiā barbaræ, quæ olim incultis moribus, prauisq; institutis nutritæ, ac cacodæmonum præstigijs obcæcatæ, beluino propè ritu degebant, beneficio Christianæ pietatis per baptismum in unū paulatim coiucere, in unāq; Dei ciuitatē legibus sanctis, diuinōq; cultu præcellentē sese ad ultimum receperunt, iustitiā cæterasq; uirtutes certatim colentes. Sed agē, iam dicamus & triumphos, quos nostri ex ipsīs gentibus reportarūt. Apostoli remp. Christianā condituri, qui cunctis æquē mortalibus sibi cōsulendū putabant, ut sunt diuino Spiritu supernè accepto cōmuniti, uarijsq; linguis simul imbuti, prouincias inter se partiuntur, uti alibi à nobis est per appositē declaratum, non utiq; armis oppugnaturi quenquam, sed summa innocentia, mira pietate, summa charitate. Itaq; alij aliō terrarum profecti, Thomas Parthos, Mattheus Aethiopes, Bartholomeus Indos citeriores, Andreas Scythas, Ioānes Asiā, Petrus Pontum, Galatiam, Bithyniam & Cappadociam, in suam fidem redigunt, docentq; cui Regi uiuo ac immortalī perpetuò pareāt. Adsciscitur in hanc militiam haud multò post Paulus uir Iudeus, cognomento Tarsensis, quod capta à Romanis patria, cum parentibus Tarsum, quæ Cilicie

licie est, migrasset. Is tam consilio bonus, quàm Mosaicæ legis peritus, et ex hoste factus religionis amicus, eaq; sola armatus, se Damasco mouet, Christi nomen longè lateq; prædicatione propagans, in Cyprum proficiscitur, ubi post certamen, quod Paphi cum Barlesu mago habuit, Sergium Paulum insulæ proconsulem ad ueri Dei cultū duxit. Ex Cypro digressus, Antiochiæ primò, mox Iconij multos mortales concionando ad Christianā adiunxit rempub. Lystreæ inde in Lycaonia, quū claudum ab infantia sanasset, Lystrenses illi & Barnabæ eius socio, qui & discipulus Domini erat, rem diuinam tanquā duobus dijs facere uoluerunt: at Paulus dux uerbi id fieri inhibuit, dicens se mortales esse, non deos, negansq; diuinos honores hominum cuiquam cōuenire. Secundum hæc, Pisidia & Pamphylia peragrata, Ierosolyma uenit, Petri salutandi causa: nec diu inde Ierosolymis fuit, sed cum Sila, quem sibi comitē adsciuerat, per Syriam & Ciliciam, Derben uenit, et Phrygia, Galatia, ac Mysia peragratis, Troadem iter intendit, & Troade inde in Macedoniam, et demum postquā multa omnibus terris circumquaq; mirificè egisset, Ierosolyma redijt, ubi Iudeorum iniquitate in uincula coniectus Romam mittitur, quò Petrus iam diu antea uenerat, qui Euangelium prædicans, primordia nouæ cœpit fundare religionis. Quod opus ita inchoatum Paulus gnauiter inuit. Sic hi duo inclyti duces in urbe terrarum regina, Christianæ reipublicæ fundamentum iecerunt, sedemque locarunt. Et Apostoli Domini cum reliquis discipulis, tales ab initio retulere triumphos, triumphos, inquam, longè illis in-

signiores, quos olim Roma suis decernebat ducibus: isti enim hominum cæde, illi salute acquisiti. Sequuta est inde huiusce gloriæ ingens mortalium cupida multitudo, quæ periculorū omnium, ac mortis cōtemptrix, nullam unquā urbem, nullam gentem est aggressa, quam benefactis suis nō expugnarit. Porro hæc erant arma: Induebat pro se quisq; lorica[m] iustitiæ, portabat scutum fidei, caput obtegebatur galea spiritali, muniabantur aures cōstantia ne audirēt edicta feralia, erigebantur in cælū oculi ne cōspicerent detestanda simulachra, renitebat frons signo crucis aduersus malos dæmones, pallebant ora ieiunijs contra carnis petulantiam, lingua Euangelicæ doctrinæ mellita dulcedine illita, Christum intrepidè ubiq; canebat. Signa militaria erant, obuia omnibus humanitas, mansuetudo, patientia, laborumq; tolerātia. Bellum uerò non pro principatu adipiscendo, sed pro religione tuenda, pro rectè uiuendi ratione ineunda, uniuersis indicebatur uitijs: & præ militia hac, cuncta alia omnes iuxtà spernenda ducebant. Eorum autem militum princeps extitit Stephanus ille protomartyr, cum quibusvis prisorum belli ducibus comparandus, qui quod præmium meruerat, suis patefaciens, Ecce, inquit, uideo cælos apertos, & Filium hominis stantē à dextris Dei, quod cuncti certa spe pleni non refugerent pro nomine Iesu cōtumeliam ac mortem pati: quod & certatim fecere: statim enim præter Apostolos, alij alibi duces ea induere arma, reipub. Christianæ fines propagandi studio. In Asia Polycarpus Smyrneus antistes et Ioannis Zebedæi discipulus, unā cū XII. alijs clarissimis uiris, extremū uitæ diem

diem martyrio confecit. Ignatius Antiochenus episcopus ad bestias inde damnatus, cōpluresq; alij. Romæ interim alij principes ob patriã celestem sunt uulnera passi, Nereus & Achileus fratres homines Romani, Processus & Martianus milites, quos in carcere Petrus baptizarat, Nazarius, Torquatus, & Marcellus, et Apuleius, qui Simonis fuerant Magi affectatores: item Linus, Cletus, Clemens, Alexander, Sixtus, Calistus, Vrbanus, Fabianus, Cornelius, Sixtus II. pont. Rom. & cum ijs Laurētius leuita, ac innumerabilis credentium multitudo. Quo ferè tempore in Africa, Cyprianus Carthaginensis episcopus, imperator longè inuictissimus, cum ingenti militum Christi numero, per martyrium ad uitæ exitū uocatur. Et alter militiæ dux Dionysius Alexādrinus antistes pari successu fortiter pugnauit. Ac ab initio post Domini discipulos, tales Christiana res. fortita est belli duces, lōgè me hercle excellentiores quàm illi quondã fuerint, Curiones, Fabij, Scipiones, Camilli, Alexandri, atq; Annibales, quòd hi uidelicet uinci poterāt, illinō poterāt, ut uirtus ad præmiū celeste semper præopta. Quid, quòd nec minus ad mortem animi sceminis nostris fuit? quarū principes fuere à principio, Flauia Domicilla, Euphrosyna, Theodora, Sabina, Cæcilia, Romanæ puellæ. Item alibi per id tempus, Apollonia uirgo Alexandrina, quā ad rogam iam succensum, in quo cremāda erat, ducta esset, repente è manibus impiorū prosiliens in flammā sese ultrò coniecit, ita ut perterrentur ipsi quoq; crudelitatis auctores, quòd præoptior esset ad mortem scemina, q̄ persequutor ad pœnā. Hinc iam desinamus mirari Mutij Scæ-

uolæ dexteram, quam ad ignem torruit, quòd nõ interemisset Porſenam, quum Apollonia totum igni dedisset corpus, ut suo incēdio hostes etiã ad cognitionē ueræ pietatis trahendo, perpetuis liberaret flammis. Non tacebimus & Sophroniæ nobile letum: ista enim Romana matrona à Maxētio per uim oblato stupro, quum suum corpus ab ea labe aliter tueri nõ posset, sibi manum intulit, Lucretiæ animi robur æmulata. Sed magis piè Dorothea uirgo egit, quæ in idem discrimen adducta, maluit suum corpus alieno, quàm suo cadere ferro, ne tyrāni stuprum pateretur. Et sexcētæ præterea fuere fœminæ ad huiusmodi decora studio religionis excitatæ, quæ tales in hostes Christianæ reipub. gessere animos, nõ certè quò illos offenderent, sed ut suo periculo à miserabili interitu uindicatēs, ab impietate ad pietatē reuocarēt. Fuere itidem uiri undecunq; cõsummatissimi, qui partim beniginitate temporum in quæ inciderāt, partim tyrānorum se se remittēte in nostros furore, nõ sensere martyrium, qui propterea quòd in confessione ueræ religionis perstitissent, confessores sunt dicti, & ij summis uirtutibus clari, eam cum primis illustrarunt. Atque ita senatus populusq; Christianus ex quatuor ab initio cõstitit hominum ordinibus, ex Apostolico, martyrum, confessorum, et uirgineo, in quibus summa summarum gloria fuit, ut per pia atq; inçlyta facta, tam uiui, quàm mortui meruerint clarere miraculis. Ex quo nullum est cuiusuis & uirtutis sectandæ & uitij detestandi fugiendive exemplum, quin illud ipsum à nostris quisq; queat mutuari amplissimum, quando ab Apostolis & martyribus iuxta discimus

mus fidem, iustitiã, sapientiam, fortitudinẽ, patientiã, constantiam, seueritatẽ, abstinentiã, frugalitatẽ, paupertatẽ, ac diuitiarum uoluptatumq; omnium cõtemptum: à cõfessoribus, humanitatẽ, clementiã, amorẽ conjugalem, fidem seruandã, amicitia, liberalitatẽ, pietatem cõmuniter aduersus omnes, item studium, industriã, eloquentiã, cunctasq; æquẽ bonas artes: à uirginibus uerò pudicitia, modestiam, castitatẽ, uerecundiã. Imò quum unus istis serẽ omnibus ornatus fuerit dotibus, à singulis omnia edocemur, uelut ab uniuersis generatim cõmonefimus degere omnẽ ætatẽ à crudelitate, ira, odio, auaritia, superbia, inuidia, perfidia, temeritate, impudentia, luxuria, & libidine uacuam. Palàm igitur est, solam Christianã remp. ad extremum perfectum uiuendi modum in orbem terrarum induxisse. Videant proinde qui ex officio debent cum factis, tum dictis Christianum populum intra hosce uitæ degendæ fines cõtinerere, quantum peccati, quantum criminis sit illum agere deuium pẽssimis morum exemplis, unde laxatis rerum habentis, omnia simul uitia in ciuitatem Dei erumpant, quibuscum perpetuum sit domibellum, quo modis omnibus distineamur, mulierumq; ritu altercãtes, sinam religionis hostes multos passim populos reipub. adimere nostræ, ac in suam redigere ditio-nem, ditionẽ certẽ illorum mox animas miserabiliter perditurã. Non est tamẽ de ditio-nẽ dimicandum. Sanẽ Christianus senatus ex doctrina Domini, qui, Regnum meum, inquit, nõ est ex hoc mundo, nõ quærit terrenum, at cælẽ sit imperium, nõ hominum opes, sed salutẽ, in suamq; potestatem cunctos uenire mortales non cogit, uerum ab-

licit. Nihil igitur mirum, si interdum aduersus Turcas et Saracenos, duos hoc tempore pietatis Christianæ truculentos hostes, minus ualemus armis, utpote humanis, quum spiritualibus sit nitendum: quippe si illi odorarentur, nos secundum Euangelicū dogma uiuere, aliquid ueræ pietatis scintillæ in multis illorum relucere, qui innocentia, iustitia, mansuetudine muniti, deberent ante omnes summo amplificandæ tuendæq; religionis desiderio ardere: item si sæpius sacris concionibus peterentur, essentq; qui eos hortarentur, haud dubiè iam mitiones effecti, à nomine Christiano non usque adeo abhorrerent, quum homines sint, & quamuis propositi tenaciores, queant bonis monitis adduci, ut ad ueritatem respiciant: nam ea est integritatis uis, ut facile quemuis moueat. Quid enim unquam natura creauit, ne altius repetamus, crudelius Athila Hunnorum rege, qui tamen Leonis I. pont. Rom. sanctitate uictus, Romanis pacem reddidit, & ex atrocissimo hoste, humaniq; cruoris appetentissimo, unius hominis precibus est mitissimus factus? Nec minus ualuit nomen probitatis Benedicti abbatis apud Totilam Gothorum regem præferocem. Is enim capta urbe Roma, in Casinati se illi obtulit: ignoto uestitu, ut eius sanctitatē experiretur, à quo nihilo secius cognitus, quamuis alter in comitatu esset regisicè indutus, admonitusq; est ne uictoria crudeliter uteretur, ita ut fecit: nam dicto obtemperans, ab omni deinceps iniuria consultò abstinuisse dicitur. Diuus item Gregorius potuit Gothos ipsos iam Arrianos factos bonis monitis ab errore reuocare: potuit & Anglos sic mollire, ut deinde
sint

sint sua sponte religionem complexi: adeo cuncta probi-
tati parēt. Ac ad hunc modum nostra spiritalis respub.
hoc est, Christiana religio, ut præstātor, reliquas omnes
uelut humanas dissoluit, dissoluetq; perpetuò, si, qui eam
docent, cum primis ritè seruarint.

R I N I S.

POLYDORVS VER-
GILIVS VRBINAS IOAN-

ni Rossensi Episcopo S. D.

Omniam precem quoties, optime Epi-
scope, recito, (recito autem sæpissimè) nō
possum non alios ignauitæ, alios temerita-
tis condemnare, quòd eam uelut ieiunam
& uulgo communem facillè prætermittant, uel forma
olim à patribus data minus contenti, uarios in singulos
dies precandi modos multò post hominum memoriam
uerbosiores introducant, ut sacerdotes præsertim infi-
nitum psalmorum numerum, ac bene multorum diuo-
rum uitas, tametsi parum interdum ad fidem scriptas,
recitando, ne otientur, perinde quasi ita negotiantes
multum proficiant, qui sæpenumero fessi magis recitan-
di finem cupere, quàm quod legunt attendere cogun-
tur: quos si tale munus secundum Christi præscriptum,
breuiloquentes faceret, plus omnino spatij haberent
quod sacris literis darent, quas in primis populum do-
cere debēt. Et illud quidem facere quemadmodum D.
Cyprianus affirmat, non ignorantia solùm est, sed etiã
culpæ, dicente ipso Seruatore, Reiicitis mandatū Dei,
ut traditionem uestram statuatis? At & Tertullianus
hunc orandi modum legitimum appellat, quem Chri-

N iij